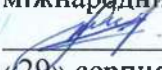

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор інституту історії, права та міжнародних відносин

 Олександр ЖУКОВ
«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

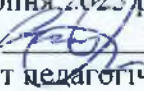
Спеціальність 014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією НН інституту історії, права та міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова: Світлана МОЦАК
кандидат педагогічних наук, доцент

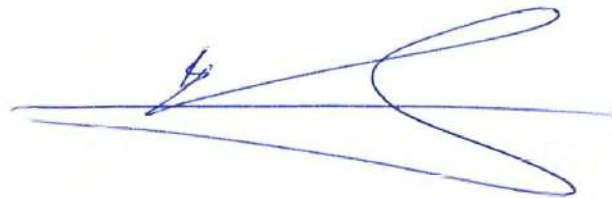
Розробники:

Чижов О. І. кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри
кандидат історичних наук,
доцент

В'ячеслав ОЛЩЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 10	Бакалавр	Обов’язкова	
		Рік підготовки:	
		2-й	
		Семестр	
3-й		4-й	
Лекції			
24 год.		24 год.	
Практичні, семінарські			
30 год.		30 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
94 год.		94 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Вид контролю:			
екзамен		залік	
Загальна кількість годин – 300			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Історія України» – дослідити особливості розвитку етнокультурного, національного та загальноєвропейського компонентів загальнолюдських цінностей на території України у XIV – XVIII ст.

Завдання:

- сприяти оволодінню студентами професійними знаннями про головні явища, події, процеси та тенденції в історії України XIV-XVIII ст.;
- забезпечити набуття ними умінь і навичок для творчого та критичного історичного аналізу; історичного прогнозування та інтерпретації історичних фактів; самостійного добору та орієнтування в історичній інформації;
- формування у майбутніх істориків загальнолюдських та національних цінностей, а також цінностей демократичного суспільства (толерантності, верховенства права, громадянської відповідальності, моральної свідомості);
- поглибити у молоді розвиток власних інтересів та запитів щодо вивчення історії України та умінь їх реалізувати.

Навчальна дисципліна «Історія України» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів історії, суспільно-гуманітарних дисциплін, предметних знань у галузі історії та громадянської освіти, педагогіки та психології, теорії та методики навчання історії та характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти (основна школа).

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК 2. Здатність усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, сумлінно виконувати професійні обов'язки, моделювати траєкторії особистісного та професійного самовдосконалення; дотримуватися принципів толерантності, етики вчителя, академічної доброчесності; здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК 3. . Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **професійних (фахових) компетентностей** спеціальності:

ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів; використовувати знання державної та іноземної мови в освітній і професійній діяльності; дотримуватись нормативних вимог академічної етики та доброчесності.

ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: використовувати систему теоретичних знань та практичних умінь з історії та громадянської освіти в процесі вирішення професійних завдань; застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу та розвитку громадянського суспільства, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки та суспільно-гуманітарних наук; ефективно й грамотно працювати з джерелами історичної інформації та інформації суспільного значення, будувати усні й письмові висловлювання щодо історичних та суспільно-значущих фактів, історичних постатей та історичної теорії; застосовувати системні знання з історії, громадянської освіти та методики навчання історії й суспільно-гуманітарних дисциплін при навчанні предмета в базовій середній школі, здійснювати структурування навчального матеріалу; характеризувати досягнення історичної науки та сучасний стан історичних інституцій, їхні ролі в суспільному житті, оцінювати та визначати історичні джерела (пам'ятки); моделювати зміст навчання історії та громадянської освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності з історії та громадянської освіти; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання історії та громадянської освіти, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; формувати ціннісні ставлення в учнів.

ПК 9. Проєктувальна компетентність як здатність проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія України» базується на знаннях таких дисциплін як «Історія України», що вивчалася протягом першого року навчання, «Спеціальні історичні дисципліни», «Основи наукових досліджень», «Археологія» та інших, раніше вивчених.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРЗ 1. Знати спеціальну термінологію й наукову періодизацію історичних та суспільних процесів, що відображають предметну галузь «історія та громадянська освіта».

ПРЗ 2. Знати та розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки, громадянського суспільства.

ПРЗ 3. Знати та розуміти історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.

ПРЗ 8. Знати особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання історії та громадянської освіти, у професійній діяльності сучасного вчителя.

ПРЗ 9. Знати теоретичні засади контролю, діагностування, моніторингу та оцінювання навчальних досягнень результатів навчання історії та громадянської освіти в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРЗ 10. Знати основні аспекти створення творчого освітнього середовища в процесі навчання історії в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ПРУ 1. Уміти використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатофакторний.

ПРУ 2. Уміти орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні та суспільні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції суспільно-політичних та міжнародних відносин, пов'язаних з геополітичними чинниками.

ПРУ 3. Уміти працювати з джерелами інформації, що відображають історичний та суспільний розвиток, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел, тенденцій розвитку громадянського суспільства; дотримуватись норм професійної етики та академічної доброчесності.

ПРУ 5. Уміти оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності (історії та громадянської освіти, методики навчання історії та громадянської освіти).

ПРУ 6. Уміти застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПРК 1. Володіти основами професійної мовленнєвої культури при навчанні історії та громадянської освіти (грамотно використовувати державну мову у процесі професійної діяльності, чітко та аргументовано висловлювати власні думки, міркування, почуття; використовувати одну з іноземних мов на рівні, що дозволяє отримувати та оцінювати інформацію з зарубіжних джерел в галузі професійної діяльності); створювати тексти та короткі описи (есе) на підставі історичної інформації, що відображають стан та розвиток громадянського суспільства для подальшого можливого використання у фаховому середовищі (в журналістиці, в місцевих органах влади, музеях тощо).

ПРК 2. Творчо використовувати теорії й досвід у процесі вирішення соціальних і професійних завдань, неухильно слідувати нормативним вимогам академічної доброчесності.

ПРК 3. Створювати умови для ефективної комунікації в процесі навчання історії та громадянської освіти, у професійному спілкуванні, у т.ч. іноземною мовою; продуктивно спілкуватись у ході співпраці у команді, грамотно вести діалог, брати участь у дискусіях щодо вирішення професійних проблем;

організовувати комунікацію учнів як членів єдиної команди; формувати навички ситуативного лідерства.

ПРА 1. Пояснювати та аналізувати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

ПРА 2. Характеризувати об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів, суспільні процеси.

ПРА 4. Сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися принципів етики вчителя; організовувати навчальний процес, ґрунтуючись на основних правових нормах і законах, нормативноправових актах, санітарно-гігієнічних правилах, правилах і рекомендаціях зі здоров'язбереження

ПРА 5. Виявляти риси лідера, проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність, прогнозувати; за власною ініціативою планувати, організовувати процес самонавчання та самовдосконалення; прагнути навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати власний інтелектуальний та загальнокультурний рівень.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів за 3 семестр

Поточний контроль								Разом	Сума	Підсумковий контроль (екзамен)	Загальна сума
Розділ 1			Розділ 2		Розділ 3						
Т 1, 2	Т 3, 4, 5	Т 6, 7	Т 8, 9	Т 10, 11	Т 12, 13	Т 14, 16	Т 16				
8	8	8	8	8	8	4	8				
Самостійна робота								60	75	25	100
2	2	2	2	2	2	1	2	15			

Розподіл балів за 4 семестр

Поточний контроль							ІНДЗ	Разом	Загальна сума
Розділ 4			Розділ 5				15	75	100
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т			
17, 18	19	20, 21	22, 23	24	25, 26	27			
8	12	8	8	8	8	8			
Самостійна робота							25		
4	3	4	4	3	4	3			

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Історія України» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, виконання тестових завдань та самостійних робіт.

Підсумковий модульний контроль передбачає виконання контрольних робіт змістового модулю.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік та екзамен.

Особливу увагу при опануванні змісту навчальної дисципліни «Історія України» приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- 60 балів: участь у семінарах – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань.

- 15 балів: підготовка індивідуального творчого завдання (презентації, рейтингів козацьких лідерів, історичної агітації керівників козацьких та селянських повстань, слоганів та програм правління правління тощо) у IV семестрі.

- 25 балів: опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка рефератів, есе тощо (у IV семестрі); 15 балів у III семестрі.

- 25 балів: підсумковий контроль (екзамен) у III семестрі.

Разом – 100 балів.

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому

розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
4	Здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював матеріал (на належному рівні сформовані знання); упевнено оперує набутими знаннями; аналізує їх, робить власні висновки, здатен відповісти на питання, яке вимагає критичного мислення..
3	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом (на достатньому рівні сформовані знання), може дати відповідь на додаткове питання у межах вивченої теми. Однак, не може навести приклад при розкритті змісту певного поняття
2	Здобувач вищої освіти не засвоїв всього програмового матеріалу, допускає незначні помилки, відповідає невпевнено, не завжди адекватно використовує терміни та поняття.
1	Здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмового матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє поняттєвим апаратом
0	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд. Відсутність на занятті.

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв'язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов'янства;
82 - 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади;

	- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 - 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 - 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
60 - 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
35-59	- коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");
1 - 34	- коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний

	елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);
--	---

**Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента
для підсумкового контролю з дисципліни (екзамен)**

Бали	Рівень	Оцінка	Критерії оцінювання
21-25	A	Відмінно	Оцінка виставляється за правильну, ґрунтовну та повну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, творче висвітлення проблем та якісне виконання завдання.
16-20	B	Добре	Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем та не зовсім якісне виконання завдання.
11-15	C		Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, наведення з певною допомогою викладача адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем, виконання завдання з окремими негрубими помилками.
6-10	D	Задовільно	Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка проте відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним виконанням завдання.
1-5	E		Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка містить певні негрубі помилки, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним і неповним виконанням завдання.
0	FX	Незадовільно	Оцінка виставляється за неправильну, неповну відповідь, відсутність міцних знань з питань курсу, за неякісне виконання завдання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія України» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для підсумкового контролю:

III семестр

1. Мета, зміст, завдання, предмет, структура, періодизація курсу.
2. Політичний лад на території українських земель на початку XVII ст.

3. Національні процеси в Україні у XVII ст.
4. Соціальна еволюція українського суспільства у XVII ст.
5. Зміни в ідеології українського суспільства у XVII ст.
6. Центральні органи влади на Запорізькій Січі у XVII ст.
7. Місцеві органи влади на Запорізькій Січі у XVII ст.
8. Еволюція українського козацтва у XVII ст.
9. Розвиток землеробства, тваринництва і промислів в Україні у I пол. XVII ст.
10. Правове та адміністративне становище українських міст. Найбільші міста України першої половини XVII ст.
11. Розвиток ремесла та цеховий устрій в українських містах у XVII ст.
12. Внутрішня та зовнішня торгівля в українських землях у XVII ст.
13. Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний та походи запорожців під його керівництвом до Туреччини і Кримського ханства.
14. Участь українського козацтва у війнах проти Московії.
15. Піднесення православної релігії за гетьманування П. Конашевича Сагайдачного.
16. Хотинська війна та її наслідки.
17. Польсько-козацький конфлікт 1625 р. і Куруківська угода.
18. Повстання під проводом Т.Федоровича (Трясила) (1630 р.) та І.Сулими (1635 р.)
19. Національно-визвольне повстання 1637-1638 рр.
20. Характеристика джерел та історіографія козацьких рухів першої половини XVII ст.
21. Історична обумовленість Національно-визвольної війни українського народу XVII ст.
22. Періодизація та характер Національно-визвольної війни українського народу XVII ст.
23. Причини поразки та історичне значення Національно-визвольної війни ХУІІ ст.
24. Підготовка та початок збройного виступу проти Речі Посполитої. Розгортання Національно-визвольної війни у 1648-1649 рр.
25. Органи влади, адміністративний устрій та державний апарат Української козацької держави 17 ст.
26. Воєнно-політичні події Національно-визвольної війни у 1650-1652 рр.
27. Бойові дії у ході Національно-визвольної війни 1653 – початку 1654 рр.
28. Переяславська Рада та українсько-російський договір 1654 р.
29. Оцінка Переяславської угоди в українській та зарубіжній історіографії.
30. Війна між Польщею та Росією у 1654-1656 рр. та її наслідки для українського народу. Віленське перемир'я 1656 р. та загострення українсько-російських відносин.
31. Воєнні дії Національно-визвольної війни в кінці 1656-1657 рр. Роль Б.Хмельницького в українській історії.
32. «Руїна Гетьманщини» її причини та основні ознаки.
33. Прихід до влади І.Виговського, початок громадянської війни в Україні.

34. Гадяцький договір та його історичне значення.
35. Україно-московська війна 1658-1659 рр. Відмова Виговського від влади.
36. Перехід гетьманської булави до Ю.Хмельницького та Переяславська угода 1659 р.
37. Слободищенський трактат та початок розколу України за територіальною ознакою.
38. Гетьманування П.Тетері на Правобережжі.
39. «Чорна Рада» 1663 р. у Ніжині та обрання гетьманом Лівобережної України І.Брюховецького.
40. Лівобережжя в період гетьманування І.Брюховецького.
41. Андрусівське перемир'я та його історичне значення.
42. Прихід до влади Петра Дорошенка та початок його боротьби за незалежність і територіальну цілісність української держави.
43. Криза гетьманування П. Дорошенка.
44. Гетьманування Михайла Ханенка на Правобережжі.
45. Гетьманування Дем'яна Многогрішного на Лівобережжі.
46. Державна політика Івана Самойловича.
47. Поразка української революції XVII ст.
48. Політико-правовий статус Запорізької Січі у другій половині XVII ст.
49. Кошовий отаман І.Сірко та його діяльність.
50. Економічне життя Запорізької Січі у II половині XVII ст.
51. Політика московського уряду щодо Запорізької Січі у II половині XVII ст.
52. Причини активізації агресивних намірів Туреччини щодо України у 70-х рр. XVII ст.
53. Бахчисарайський договір 1681 р., його умови та історичне значення.
54. Перший кримський похід російсько-українських військ у 80-х рр., його військово-політичний результат.
55. Чигиринські походи турецько-татарських військ та їх наслідки.
56. Поняття «наш край», причини та початок колонізації Слобожанщини.
57. Політичний устрій Слобідської України у XVII ст.
58. Соціально-економічний розвиток Слобожанщини в XVII ст.
59. Соціальний склад населення Слобожанщини та розвиток міського господарства в XVII ст.
60. Заснування міста Суми. Проблеми датування та походження назви міста в історичній літературі.
61. Утворення Сумського козацького полку та його діяльність у XVII ст.
62. Культура та духовне життя міста Суми XVII ст.
63. Освіта, культура та духовне життя Слобідської України у XVII ст.
64. Становище освіти і науки в Україні в XVII ст.
65. Література та друкарство. Історичні твори XVII ст.
66. Музика і театр України у XVII ст.
67. Архітектура та образотворче мистецтво у XVII ст.
68. Створення і діяльність Базавлуцької Січі (1593 – 1638 рр.)
69. Діяльність Микитинської Січі в період Національно-визвольної війни (1648 – 1652 рр.).

70. Чортомлинська Січ (1652 – 1709 рр.) та її вплив на Українське державотворення.
71. Військова майстерність Б. Хмельницького. Розвідка та контррозвідка за часів його гетьманування.
72. Причини заселення Слобожанщини.
73. Розвиток літописання на українських землях: «Літопис Самовидця».
74. Розвиток літописання на українських землях: «Літопис Г. Граб'янки».
75. Розвиток літописання на українських землях: «Літопис Самійла Величка».

Питання для самоконтролю IV Семестр

1. Розвиток господарства на території Гетьманщини на межі XVII-XVIII ст.
2. Соціальні відносини на Лівобережній Україні наприкінці XVII ст.
3. Обрання гетьманом І. Мазепи. Коломацька угода 1687 р.
4. Внутрішня політика І. Мазепи.
5. Зовнішня політика І. Мазепи до 1700 р.
6. Повстання під проводом П. Іваненка (Петрика). Його причини та наслідки.
7. Соціально – економічний розвиток Правобережної України в кінці XVII – на початку XVIII ст.
8. Козаччина на Правобережній Україні. Семен Палій.
9. Повстання 1702-1704 рр. на Правобережжі.
10. Приєднання Правобережної України до Гетьманщини.
11. Становище Слобідської України на початку XVIII ст.
12. Становище Запорізької Січі у кінці XVII - на початок XVIII ст.
13. Початок і перші роки Північної війни. Участь козаків у Північній війні за межами України.
14. Причини посилення в українському суспільстві незадоволення політикою московського уряду щодо України на початку XVIII ст.
15. Похід Карла XII в Україну. Українсько-шведський союз.
16. Воєнно-політичні акції російського уряду проти українців за Петра І. Зруйнування Січі.
17. Полтавська битва. Поразка самостійницької акції І. Мазепи та його подальша доля.
18. Оцінка діяльності І. Мазепи в українській та зарубіжній історіографії.
19. Історична постать Пилипа Орлика та обрання його гетьманом в еміграції.
20. Основні положення «Конституції» Пилипа Орлика та її історичне значення.
21. Створення П. Орликом антиросійської коаліції та визвольний похід на Правобережну Україну у 1711 р.
22. Прутський похід Петра І та його значення для України.
23. Боротьба П. Орлика за створення нової антиросійської коаліції.
24. Оцінка діяльності П. Орлика в українській та зарубіжній історіографії.
25. Україна у період гетьманування І. Скоропадського.
26. Ліквідація гетьманства та створення Першої Малоросійської колегії.
27. Боротьба Павла Полуботка за відновлення державних прав України.

28. Відновлення гетьманства за Петра II. Реформаторські зусилля Д.Апостола.
29. Період міністерського правління на Гетьманщині.
30. Відновлення гетьманства Єлизаветою Петрівною.
31. Гетьманування К.Розумовського та його реформи.
32. Ліквідація гетьманства за Катерини II.
33. Гетьманщина в період правління Другої Малоросійської колегії.
34. Передумови, причини та обставини ліквідації Запорізької Січі.
35. Розправа російського уряду над козацькою старшиною та кошовим П.Калнишевським.
36. Наслідки ліквідації та історичне значення Запорізької Січі.
37. Доля українського козацтва після ліквідації Запорізької Січі Катериною II.
38. Історія Запорізької Січі XVIII ст. у джерелах та історіографії.
39. Соціально-політичні наслідки ліквідації автономних прав Гетьманщини.
40. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної України у кінці XVIII ст.
41. Колонізація Південної України у XVIII ст.
42. Політичний розвиток Правобережної України у кінці XVIII ст.
43. Соціально-економічний розвиток Правобережної України у кінці XVIII століття.
44. Розвиток ідеології на Правобережній Україні у кінці XVIII ст.
45. Землеробство та розвиток сільського господарства на Слобідській Україні.
46. Найбільші міста Слобідської України, їх політичне та економічне значення.
47. Адміністративно-територіальний та соціальний устрій Слобідської України на початку XVIII ст.
48. Обмеження автономії слобідських полків у першій половині XVIII ст.
49. Скасування козацького устрою Слобідської України. Наслідки царських реформ для розвитку краю.
50. Внесок Слобідської України у розвиток української історії XVIII ст.
51. Історія Слобідської України XVIII ст. у джерелах та історіографії.
52. Причини, характер та рушійні сили гайдамацького руху на Правобережній Україні.
53. Коліївщина 1768 р. на чолі з М.Залізняком та І.Гонтою.
54. Рух опришків.
55. Причини, характер та рушійні сили соціального та національно-визвольного руху на Лівобережній та Слобідській Україні у XVIII ст.
56. Антифеодальні виступи на Лівобережній та Слобідській Україні. Семен Гаркуша.
57. Боротьба селян і козаків проти закріпачення у 80-90 рр. XVIII ст. Повстання у с. Турбаях (1789-1793 рр.).
58. Історіографія соціального та національно-визвольного руху в Україні у XVIII ст.
59. Розвиток української освіти.
60. Точні, природничі науки та філософська думка.
61. Становище історичної науки в Україні у XVIII ст.

62. Література, мова та книгодрукування.
63. Український театр та музика.
64. Образотворче мистецтво та архітектура.
65. Звичай та побут українського народу у XVIII ст.
66. Основні тенденції розвитку української науки та культури у XVIII ст.
67. Причини та форми соціальних виступів жителів Слобідської України
68. Селянська війна Степана Разіна і повстання на Слобідській Україні у 1670 р. Івана Дзикановського.
69. Результати та історичне значення соціальної боротьби на Слобожанщині у XVIII ст.
70. Правове становище міст України у другій половині XVIII ст.
71. Соціальний та національний склад населення у другій половині XVIII ст.
72. Економічне життя міст у другій половині XVIII ст.
73. Літопис Самовидця.
74. Літопис Г.Грабянки.
75. Літопис Самійла Величка.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Середньовічна та ранньомодерна історія України» складається з п'яти розділів, які в цілому висвітлюють історію даного періоду, розкривають основні терміни та поняття, характеризують головні групи історичних джерел.

Розділ 1. Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII ст.

Розділ 2. Національно-визвольний рух українського народу у середині XVII ст.

Розділ 3. Політичний та соціально-економічний розвиток України наприкінці XVII ст.

Розділ 4. Наступ російського царизму на автономію України у першій половині XVIII ст.

Розділ 5. Українські землі у другій половині XVIII ст. Ліквідація Російською імперією Української державності.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII ст.

Тема 1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.

Утворення Литовської держави та її політика щодо українських земель. Відродження удільних князівств на українських землях та їх ліквідація. «Велике князівство Руське». Вількомирська битва та її наслідки. Київське і Волинське удільні князівства. Виступи руської православної знаті наприкінці XV — на початку XVI ст.

Тема 2. Захоплення українських земель шляхетською Польщею. Люблінська унія 1569 р.

Передумови укладення Люблінської унії. Люблінський сейм 1569 р. та прийняття унії. Основні положення угоди. Суперечливі наслідки підписання Люблінської унії.

Тема 3. Зародження козацтва. Запорозька Січ – ядро формування козацької державності.

Виникнення українського козацтва. Заснування, устрій і розвиток Запорозької Січі. Соціальні, релігійні та національно-визвольні рухи в Україні XVI – першої половини XVII ст.

Тема 4. Розвиток українського суспільства у першій половині XVII ст.

Політичний лад на території українських земель на початку XVII ст. Національні процеси в Україні у XVII ст. Соціальна еволюція українського суспільства. Зміни в ідеології населення українських земель XVII ст.

Тема 5. Економічний розвиток України у першій половині XVII ст.

Розвиток землеробства, тваринництва і промислів в Україні. Правове та адміністративне становище українських міст. Найбільші міста України першої половини XVII ст. Розвиток ремесла та цеховий устрій в українських містах. Внутрішня та зовнішня торгівля в українських землях.

Тема 6. Українське козацтво у XVII ст.

Еволюція українського козацтва. Органи влади на Запорозжі (центральні та місцеві органи управління). Особливості козацького військового мистецтва. Роль козацтва у формуванні української національної ідеї.

Тема 7. Участь козаків у національно-визвольних рухах та війнах за межами України.

Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний та походи запорожців під його керівництвом до Туреччини і Кримського ханства. Участь українського козацтва у війнах проти Московії. Піднесення православної релігії за гетьманування П.Конашевича-Сагайдачного. Хотинська війна та її наслідки. Польсько-козацький конфлікт 1625 р. і Куруківська угода. Повстання під проводом Т.Федоровича (Трясила) (1630 р.) та І.Сулими (1635 р.) Національно-визвольне повстання 1637-1638 рр. Козаки у війнах проти Швеції та Тридцятилітній війні. Характеристика джерел та історіографія козацьких рухів першої половини XVII ст.

Розділ 2. Національно-визвольний рух українського народу у середині XVII ст.

Тема 8. Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького.

Підготовка та початок збройного виступу проти Речі Посполитої. Історична постать Б.Хмельницького. Розгортання Національно-визвольної війни у 1648-1649 рр. Органи влади, адміністративний устрій та державний апарат Української козацької держави. Воєнно-політичні події війни у 1650-1652 рр. Соціально-економічна та релігійна політика Б.Хмельницького.

Бойові дії 1653 – початку 1654 рр. та переговори про укладання українсько-російської угоди. Переяславська Рада та українсько-російський договір 1654 р. Оцінка Переяславської угоди в українській та зарубіжній історіографії. Війна між Польщею та Росією у 1654-1656 рр. та участь у ній українського народу. Віленське перемир'я 1656 р. та загострення українсько-російських відносин. Воєнні дії в кінці 1656-1657 рр. Смерть Б.Хмельницького.

Тема 9. Загострення соціально-політичного протистояння в Україні, початок розколу української держави (1657-1663).

«Руїна Гетьманщини», її причини та основні ознаки. Прихід до влади І.Виговського та початок громадянської війни в Україні. Гадяцький договір та його історичне значення. Україно-московська війна, відмова І.Виговського від влади. Перехід гетьманської булави до Ю.Хмельницького та Переяславська угода 1659 р. Слободищенський трактат та початок розколу України за територіальною ознакою.

Тема 10. Боротьба українського народу за збереження єдності українських земель (липень 1663 – червень 1668 рр.).

Гетьманування П.Тетері на Правобережжі. «Чорна рада» 1663 р. у Ніжині та обрання гетьманом Лівобережжя І.Брюховецького. Лівобережна Україна в період гетьманування Івана Брюховецького. Андрусівське перемир'я та його історичне значення. Прихід до влади Петра Дорошенка та початок його боротьби за незалежність і територіальну цілісність українських земель.

Тема 11. Запорозька Січ у другій половині XVII ст.

Політико-правовий статус Запорізької Січі у другій половині XVII ст. Кошовий отаман І.Сірко та його діяльність. Політика Московського уряду щодо Запорізької Січі. Економічне життя Січі.

Розділ 3. Політичний та соціально-економічний розвиток України наприкінці XVII ст.

Тема 12. Посилення втручання іноземних держав у внутрішні справи козацької України. Поразка революції (липень 1668 – липень 1686 рр.)

Криза гетьманування Петра Дорошенка. Гетьманування Михайла Ханенка на Правобережжі. Гетьманування Дем'яна Многогрішного на Лівобережжі. Державна політика Івана Самойловича. Поразка української революції XVII ст.

Тема 13. Боротьба проти турецько-татарської агресії.

Причини активізації агресивних намірів Туреччини щодо України у 70-х рр. XVII ст. Чигиринські походи турецько-татарських військ та їх наслідки. Бахчисарайський договір 1681 р., його умови та історичне значення. Кримські походи російсько-українських військ у 80-тих рр. XVII ст., їх військово-політичні результати.

Тема 14. Слобідська Україна у XVII ст.

Поняття «наш край», причини та початок колонізації Сумщини. Політичний устрій Слобідської України. Соціально-економічний розвиток, освіта, культура та духовне життя.

Тема 15. Заснування та розвиток міста Суми у XVII ст.

Заснування міста. Проблеми датування заснування та походження назви міста в історичній літературі. Утворення Сумського козацького полку та його

діяльність у XVII ст. Соціальний склад населення та розвиток міського господарства. Культура та духовне життя міста.

Тема 16. Культура України у XVII ст.

Становище освіти і науки. Література та друкарство. Історичні твори. Музика і театр. Архітектура та образотворче мистецтво.

Розділ 4. Наступ російського царизму на автономію України у першій половині XVIII ст.

Тема 17. Становище Лівобережної та Слобідської України наприкінці XVII – на початку XVIII ст.

Розвиток господарства та території Гетьманщини на межі XVII-XVIII ст. Соціальні відносини на Лівобережній Україні наприкінці XVII ст. Родовід Івана Мазепи та його біографія до обрання гетьманом. Кримський похід 1687 р. та змова проти Самойловича. Обрання гетьманом Івана Мазепи. Коломацька угода 1687 р. Внутрішня політика Івана Мазепи. Зовнішня політика Івана Мазепи до 1700 р. Становище Слобідської України.

Тема 18. Становище Правобережної України та Запорозької Січі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.

Соціально-економічний розвиток Правобережної України в кінці XVII на початку XVIII ст. Козаччина на Правобережній Україні. Семен Палій. Повстання 1702-1704 рр. Приєднання Правобережної України до Гетьманщини. Запорізька Січ у кінці XVII – на початку XVIII ст.

Тема 19. Україна в період Північної війни. Повстання гетьмана І. Мазепи.

Початок і перші роки Північної війни. Участь козаків у Північній війні за межами України. Причини посилення в українському суспільстві незадоволення політикою московського уряду щодо України. Похід Карла XII в Україну. Українсько-шведський союз. Воєнно-політичні акції російського уряду проти українців. Зруйнування Січі. Полтавська битва. Поразка самостійницької акції І. Мазепи та його подальша доля. Оцінка діяльності І. Мазепи в українській та зарубіжній історіографії.

Тема 20. Діяльність П. Орлика по відновленню Української державності.

Історична постать Пилипа Орлика та обрання його гетьманом в еміграції. Основні положення „Конституції” Пилипа Орлика та її історичне значення. Створення П. Орликом антиросійської коаліції та визвольний похід на Правобережну Україну у 1711 р. Прутський похід Петра I та його значення для України. Боротьба П. Орлика за створення нової антиросійської коаліції. Оцінка діяльності П. Орлика в українській та зарубіжній історіографії.

Тема 21. Обмеження автономного устрою України.

Україна у період гетьманування Івана Скоропадського. Ліквідація гетьманства та створення Першої Малоросійської колегії. Боротьба Павла Полуботка за відновлення державних прав України. Відновлення гетьманства. Реформаторські зусилля Д. Апостола. Період Міністерського правління на Гетьманщині (1734-1750 рр.)

Розділ 5. Українські землі у другій половині XVIII ст. Ліквідація Російською імперією Української державності

Тема 22. Ліквідація царизмом автономного устрою України.

Відновлення гетьманської форми правління. Олексій Розумовський. Обрання Кирила Розумовського гетьманом України. Реформи Кирила Розумовського. Ліквідація гетьманства за Катерини II. Друга Малоросійська колегія. Запорізька Січ у XVIII ст.

Тема 23. Боротьба українського народу проти соціального і національного гніту у XVIII ст.

Причини, характер та рушійні сили гайдамацького руху на Правобережній Україні. Коліївщина 1768 р. на чолі з М.Залізняком та І.Гонтою. Рух опришків. Причини, характер та рушійні сили соціального та національно-визвольного руху на Лівобережній та Слобідській Україні. Антифеодальні виступи на Лівобережній та Слобідській Україні. Семен Гаркуша. Боротьба селян і козаків проти закріпачення у 80-90 рр. Повстання у с.Турбаях (1789-1793 рр.). Історіографія соціального та національно-визвольного руху в Україні XVIII ст.

Тема 24. Ліквідація Запорізької Січі.

Передумови та причини ліквідації Запорізької Січі. Обставини ліквідації Запорізької Січі. Розправа російського уряду над козацькою старшиною та кошовим П.Калнишевським. Наслідки ліквідації та історичне значення Запорізької Січі. Подальша доля українського козацтва. Історія Запорізької Січі XVIII ст. у джерелах та історіографії.

Тема 25. Українські землі у кінці XVIII ст.

Соціально-політичні наслідки ліквідації автономних прав Гетьманщини. Адміністративний устрій Лівобережної України в кінці XVIII ст. Колонізація Південної України. Правобережна Україна у другій половині XVIII ст.

Тема 26. Слобідська Україна у XVIII ст.

Адміністративно-територіальний та соціальний устрій Слобідської України на початку XVIII ст.. Обмеження автономії слобідських полків у першій половині XVIII ст. Скасування козацького устрою Слобідської України. Наслідки царських реформ для розвитку краю. Історія Слобідської України XVIII ст. у джерелах та історіографії.

Тема 27. Культура України у XVIII ст.

Розвиток української освіти. Точні, природничі науки та філософська думка. Становище історичної науки в Україні у XVIII ст. Література, мова та книгодрукування. Український театр та музика. Образотворче мистецтво та архітектура. Звичаї та побут українського народу у XVIII ст.

7.2.Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин
	Денна форма

	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ І. Українські землі у другій половині XIV – першій половині XVII ст.						
Тема 1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.	6	2				4
Тема 2. Захоплення українських земель шляхетською Польщею. Люблінська унія 1569 р.	8		4			4
Тема 3. Зародження козацтва. Запорозька Січ – ядро формування козацької державності	6	2				4
Тема 4. Розвиток українського суспільства у першій половині XVII ст.	8	4				4
Тема 5. Економічний розвиток України у першій половині XVII ст.	8		4			4
Тема 6. Українське козацтво у XVII ст.	6	2				4
Тема 7. Участь козаків у національно-визвольних рухах та війнах за межами України.	12		4			8
РОЗДІЛ ІІ. Національно-визвольний рух українського народу у середині XVII ст.						
Тема 8. Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького.	10	2	4			4
Тема 9. Загострення соціально-політичного протистояння в Україні, початок розколу української держави (1657-1663).	12	4				8
Тема 10. Боротьба українського народу за збереження єдності українських земель (липень 1663 – червень 1668 рр.).	12	4				8
Тема 11. Запорозька Січ у другій половині XVII ст.	12		4			8
РОЗДІЛ ІІІ. Політичний та соціально-економічний розвиток України наприкінці XVII ст.						
Тема 12. Посилення втручання іноземних держав у внутрішні справи козацької України. Поразка революції (липень 1668 – липень 1686 рр.)	10	2				8
Тема 13. Боротьба проти турецько-татарської агресії.	12		4			8
Тема 14. Слобідська Україна у XVII ст.	6	2				4
Тема 15. Заснування та розвиток міста Суми у XVII ст.	10		2			6
Тема 16. Культура України у XVII ст.	12		4			8

РОЗДІЛ IV. Наступ російського царизму на автономію України у першій половині XVIII ст.						
Тема 17. Становище Лівобережної та Слобідської України наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	14	4				10
Тема 18. Становище Правобережної України та Запорозької Січі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	13	4	4		1	8
Тема 19. Україна в період Північної війни. Повстання гетьмана І.Мазепи.	17	2	6		1	8
Тема 20. Діяльність П.Орлика по відновленню Української державності.	16		4			10
Тема 21. Обмеження автономного устрою України.	12	4				8
РОЗДІЛ V. Українські землі у другій половині XVIII ст. Ліквідація Російською імперією Української державності						
Тема 22. Ліквідація царизмом автономного устрою України.	12	4				8
Тема 23. Боротьба українського народу проти соціального і національного гніту у XVIII ст.	12		4			8
Тема 24. Ліквідація Запорізької Січі.	14	2	4			8
Тема 25. Українські землі у кінці XVIII ст.	13	4			1	8
Тема 26. Слобідська Україна у XVIII ст.	12		4			8
Тема 27. Культура України у XVIII ст.	15		4		1	10
Усього годин	300	48	60		4	188

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського.	2
2.	Зародження козацтва. Запорозька Січ – ядро формування козацької державності.	2
3.	Розвиток українського суспільства у першій половині XVII ст.	4
4.	Українське козацтво у XVII ст.	2
5.	Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького	2
6.	Загострення соціально-політичного протистояння в Україні, початок розколу української держави (1657-1663).	4
7.	Боротьба українського народу за збереження єдності українських земель (липень 1663 – червень 1668 рр.).	4

8.	Посилення втручання іноземних держав у внутрішні справи козацької України. Поразка революції (липень 1668 – липень 1686 рр.)	2
9.	Слобідська Україна у XVII ст.	2
10.	Заснування та розвиток м. Суми у XVII ст.	2
11.	Становище Лівобережної та Слобідської України наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	4
12.	Становище Правобережної України та Запорозької Січі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	4
13.	Україна в період Північної війни. Повстання гетьмана І. Мазепи	2
	Обмеження автономного устрою України.	4
14.	Ліквідація царизмом автономного устрою України	4
15.	Українські землі у кінці XVIII ст.	4
	Усього годин:	48

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Захоплення українських земель шляхетською Польщею. Люблінська унія 1569 р.	4
2.	Економічний розвиток України у першій половині XVII ст.	4
3.	Участь козаків у національно-визвольних рухах та війнах за межами України.	4
4.	Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького.	4
5.	Загострення соціально-політичного протистояння в Україні, початок розколу української держави (1657-1663).	
6.	Запорозька Січ у другій половині XVII ст.	4
7.	Боротьба проти турецько-татарської агресії	4
8.	Заснування та розвиток міста Суми у XVII ст.	2
9.	Культура України у XVII ст.	4
10.	Становище Правобережної України та Запорозької Січі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	4
11.	Україна в період Північної війни. Повстання гетьмана І.Мазепи.	6
12.	Діяльність П.Орлика по відновленню Української державності.	4
13.	Боротьба українського народу проти соціального і національного гніту у XVIII ст.	4

14	Ліквідація Запорозької Січі	4
15	Слобідська Україна у XVIII ст.	4
16	Культура України у XVIII ст.	4
	Усього годин:	60

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1.	Українські землі у складі Великого князівства Литовського.	4
2.	Захоплення українських земель шляхетською Польщею. Люблінська унія 1569 р.	4
3.	Зародження козацтва. Запорозька Січ – ядро формування козацької державності.	4
4.	Розвиток українського суспільства у першій половині XVII ст.	4
5.	Економічний розвиток України у першій половині XVII ст.	4
6.	Українське козацтво у XVII ст.	4
7.	Участь козаків у національно-визвольних рухах та війнах за межами України.	8
8.	Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького.	4
9.	Загострення соціально-політичного протистояння в Україні, початок розколу української держави (1657-1663).	8
10.	Боротьба українського народу за збереження єдності українських земель (липень 1663 – червень 1668 рр.)	8
11.	Запорозька Січ у другій половині XVII ст.	8
12.	Посилення втручання іноземних держав у внутрішні справи козацької України. Поразка революції (липень 1668 – липень 1686 рр.)	8
13.	Боротьба проти турецько-татарської агресії	8
14.	Слобідська Україна у XVII ст.	4
15.	Заснування та розвиток міста Суми у XVII ст.	6
16.	Культура України у XVII ст.	8
17.	Становище Лівобережної та Слобідської України наприкінці XVII – на початку XVIII ст.	10
18.	Становище Правобережної України та Запорозької Січі наприкінці XVII – на	8

	початку XVIII ст.	
19	Україна в період Північної війни. Повстання гетьмана І.Мазепи.	8
20	Діяльність П.Орлика по відновленню Української державності.	10
21	Обмеження автономного устрою України.	8
22	Ліквідація царизмом автономного устрою України.	8
23	Боротьба українського народу проти соціального і національного гніту у XVIII ст.	8
24	Ліквідація Запорізької Січі	8
25	Українські землі у кінці XVIII ст.	8
26	Слобідська Україна у XVIII ст.	8
27	Культура України у XVIII ст.	10
	Усього годин:	188

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Алфьоров А., Різніченко О. Переписна книга Сумського полку 1691 р. Київ, 2019. 635 с.
2. Архів Коша Нової Запорозької Січі: корпус документів 1734–1775. Том 5: Реєстр Війська Запорозького Низового 1756 . Упорядн. тому Л. З. Гісцова (ст. упорядн.), Л. Я. Демченко, Т. Л. Кузик, Л. М. Муравцева. Державний комітет архівів України; Центральний державний історичний архів України; НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім.М.С.Грушевського; Археографічна комісія. Київ, 2008. 527 с.
3. Архів ранньомодерної Української держави. Т. 3: Мартин Голінський. *Silva rerum*: (1648-1665). Ч. I: (1648-1649) / Упоряд. О. Заяць, Я. Федорук. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ, 2019. 446 с.
4. Багалій Д. І. Вибрані праці. Т.5. Історія колонізації Слобідської України. Ч. 1. Харків: видавництво НУА, 2007. 576 с.
5. Боплан Г. Опис України. Київ: Наукова думка, 1994. 256 с.
6. Брехуненко, В. Богдан Хмельницький. Київ: О.П. Житомирська облдрукарня, 2007. 68с.
7. Величко С. Літопис. Т. 1. Київ: Дніпро, 1991. 371 с.; Т. 2. Київ, 1991. 642 с.
8. Вирський Д. Війни українні: хроніки татарського прикордоння України (XVI – середина XVII ст.): монографія. Київ, 2016. 299 с.

9. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і — початок 1650-х рр.). Київ, 2021. 288 с.
10. Вирський Д.С. Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець старого порядку та Україна (XV — середина XIX ст.). Київ, 2019. 154 с.
11. Войтович Л.В. Велика Північна Війна (1700-1721): монографія. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2022. 368 с.
12. Горобець В. Гетьман Брюховецький: життя у славі, владі та ганьбі: монографія. Київ: Парламентське видавництво, 2019. 440 с.
13. Гуржій О., Чухліб Т. Козацька Україна. Боротьба за державу (XVI — XVII ст.). Київ: Арій, 2020. 368 с.
14. Гуржій О., Чухліб Т. Козацька Україна. Історія гетьманської держави (XVII — XVIII ст.). Київ: Арій, 2020. 368 с.
- і. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна 1676—1764. Київ: Арій, 2016. 320 с.
15. Збірник козацьких літописів : Густинський, Самійла Величка, Грабянки. Упорядники та перекладачі.: В. Крекотень, В. Шевчук, Р.Іванченко. Київ: Дніпро, 2006. 976 с.
16. Історія Запорозької Січі / В.А. Смолій, В.М. Горобець, А.О. Гурбик та ін. К. : Арій, 2015. 240 с.
17. Історія українського козацтва: нариси у 2 т. Редкол.: В.А.Смолій (відп. ред.) та ін. Київ: Києво-Могилянська академія, 2006. Т.1. 800с.
18. Історія Української держави: гетьманат ранньомодерної доби / А.Бовгиря, К. Галушко, В. Горобець та ін. Київ: Арій, 2018.
19. Ковалевська О. Таємниці козацьких портретів. Київ: Кліо, 2019. 288 с.
20. Коліївщина. Право на повстання : зб. наук. і наук.-попул. ст., присвяч. 250-літтю нац.-визвол. повстання 1768-1770 рр. / упоряд., заг. ред. Є. Букет. Київ : Марко Мельник, 2020. 343 с.
21. Коліївщина: 1768-1769 роки у документальній та мемуарній спадщині. Київ : НАН України; Ін-т історії України, 2019.
22. Кононенко В. Модернізація Гетьманщини: проекти козацької адміністрації 1687—1764 рр. Київ, 2017. 305 с.
23. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. Київ: Стилос, 2002. 396 с.
24. Листи Івана Сірка: Матеріали до українського дипломатарію. К., 1995. 82 с.
25. Литовська Метрика. Книга № 235. (1547—1549): 20-та Книга судових справ / Підготував Дмитро Ващук. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2019. 75 с.

26. Мищик Ю. А, Тарасенко І. Ю. Реєстр Конотопської сотні 1717 р. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Київ: ПП "ПФ "Фолиант", 2020. 40 с.
27. Мільчев, В.І. Нариси з історії запорозького козацтва XVIII століття (спроба історичної реконструкції на основі писемних джерел). Запоріжжя: РА «Тандем-У», 2009. 108 с.
28. Переяслав. 1654 р. / Упор. В. В. Кривошея, С. М. Горобець, Б. О. Вакка. Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП "НВЦ "Пріоритети", 2012. 148 с.
29. Ревегук В., Кочерга Н. Антигетьманське повстання Мартина Пушкаря і Якова Барабаша: хід і наслідки. Гадяцька унія 1658 року: контрверсії минулого і сучасність. Полтава: ПОІППО, 2009. С. 125-129.
30. Сас П.М. Петро Конашевич-Сагайдачний: чесний лицар. Київ: парламентське видавництво, 2020. 560 с.
31. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство: монографія. Львів : Вид-во Укр. катол. ун-ту, 2019. 267 с.
32. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: полководець, дипломат, державотворець. Київ : Парламентське видавництво, 2020. 752 с.
33. Том 1 : Документи архіву Коша Нової Запорозької Січі / упоряд. І. Синяк; редкол.: В. Смолій (голов. ред.) та ін. Київ, 2019. 493 с.
34. Чухліб Т., Бачинська О. Історія козацтва. Після зруйнування Запорозької Січі. Київ: Арії, 2016. 464 с.
35. Чухліб, Т. Пилип Орлик . Київ: Житомир, 2008. 63 с.
36. Шевчук, В.О. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI – XVIII ст.: у 2-х кн. Кн. 1. Київ: Грамота, 2007. 720с.

Додаткові:

1. Апанович О. Запорізька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії 50-70 рр. ХУІІ ст. К., 1961.
2. Генеральне слідство про маєтності Полтавського полку 1729-1730 . Ред. кол.: О. А. Білоусько, М. І. Бутич, Ю. В. Волошин, А. М. Киридон, В. О. Мокляк, О. М. Пустовгар, Т. П. Пустовіт, С. А. Соловей, В. С. Шандра; Упоряд. І. Бутич; Відп. ред.: П. Сохань. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Полтава: ВАТ "Видавництво "Полтава", 2007. 176 с.
3. Горобець В.М. Конфлікт і влада в ранньомодерній Україні. Сотник Новгород-Сіверський проти гетьмана Війська Запорозького 1715–1722 рр. Київ, 2015. 288 с.

4. Гузенко Ю. І. Військово-морське мистецтво українського козацтва: (перша половина XVII ст.). Миколаїв : Гліон, 2013. 124 с.
5. Гуржій О. Україна в суспільно-політичних комбінаціях імперського уряду Росії (30—90-ті рр. XVIII ст.). Київ, 2019. 205 с.
6. Гуржій О.І, Русанов Ю.А. Дворянство Лівобережної України кінця XVIII – початку ХХ ст.: соціально-правовий статус і місце у владних структурах Російської імперії. Київ, 2017. 172 с.
7. Діптан І. І. Українське козацтво : соціально-історичний нарис (у 2-х частинах). Ч.2 . Полтава : АСМІ, 2010. 423 с.
8. Заруба В. М. Козацька старшина гетьманської України (1648 - 1782) : персональний склад та родинні зв'язки. Дніпропетровськ : Ліра, 2011. 932 с.
9. Кривошея В. В. Козацька старшина Гетьманщини. Енциклопедія. Український інститут національної пам'яті. К.: "Стилос", 2010. 792 с.
10. Національно-визвольна війна в Україні 1648–1657 рр.: збірник за документами актових книг / Упорядн.: Сухих Л. А., Страшко В. В. Державний комітет архівів України; Центральний державний історичний архів України. Київ, 2008. 1012 с.
11. Немирич Ю. Роздуми про війну з московітами. Пер. з лат. мови В. Д. Литвинова, Я. М. Стратій; Упоряд. і передм. В.Д. Литвинова. Київ : Академперіодика, 2014. 60 с.
12. Пилявецька битва 1648 року в історії України : Матеріали Всеукр. науково-практичної конф., присвяченої 360-річчю битви під Пилявцями. 19 вересня 2008 р. Хмельницький, 2008. 328 с.
13. Права, за якими судиться малоросійський народ. Відп. ред. та авт. передм. Ю. С. Шемшученко; Упорядн. та авт. нарису К. А. Вислобоков; Ред. кол.: О. М. Мироненко (голова), К. А. Вислобоков (відп. секретар), І.Б.Усенко, В. В. Цветков, Ю. С. Шемшученко. НАН України. Інститут держави і права ім В. М. Корецького; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 1997. 548 с.
14. Смолій В., Степанков В. Феномен української національної революції XVII ст.: компаративні та евристичні проекції. Київ, 2019. 374 с.
15. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Т. 1: (1648–1649 рр.) / Упорядн. о. Ю. Мицик; Редколегія: В. А. Брехуненко, Д. В. Бурім, О. О. Маврін, П. С. Сохань, Г. К. Швидько. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Канадський інститут українських студій (Едмонтон). Київ, 2012. 680 с.

16. Стороженко І. С. Богдан Хмельницький і Запорізька Січ кінця XVI - середини XVII століть : генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі. Кн. 2. Дніпродзержинськ : Видавничий дім Андрій, 2007. 418 с.

17. Український Гетьманат: нариси історії національного державотворення XVII—XVIII ст. 370-річчю Української національної революції присвячується. — У 2 кн. Кн. 1/ ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.), О. Бачинська, В. Матях (відп. секр.) та ін. Київ, 2018. 610 с.

18. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). Упоряд.: І. Бутич, В. Ринсевич, І. Тесленко; Ред. кол.: П. Сохань (голова), Г. Боряк, В. Брехуненко, І. Бутич (заст. голови), Я. Дашкевич, О. Купчинський, О. Маврін, Ю. Мицик, О. Музичук, О. Романів, В. Смолій, Ю. Шемшученко. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Наукове товариство ім. Шевченка; Центральний державний історичний архів України. Київ; Львів, 2004. 1118 с.

19. Чухліб Т. Булава проти скіпетра: Україна у Великій північній війні 1700—1721 років. Київ: Арій, 2019. 352 с.

20. Вера Ченцова. Киевская метрополия между Константинополем и Москвой. 1686. Київ: Дух і літера. 2020. 632 с.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Навчальні аудиторії, які обладнані для проведення лекційних і семінарських занять.

2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.